

**НІНА ВАСИЛІВНА ГУЙВАНЮК
(1949–2013)**

Ясним листопадним днем 2004 року наукове товариство України, громадськість Буковини урочисто відзначали ювілей відомої вченої-мовознавця, завідувачки кафедри сучасної української мови Чернівецького національного університету Ніни Василівни Гуйванюк. В одному з найпрестижніших залів старовинного корпусу університету зібралися численні науковці з різних кінців держави, колеги, аспіранти, студенти, не було, як кажуть, де яблуку впасти. Виступи змінювалися виступами, квітів була сила-силенна, сама атмосфера святкування була піднесена: адже Ніну Василівну шанували й любили, бо йшлося про талановитого науковця, добру, щирю людину.

І що прикметно: водночас зі святковими привітаннями звучали наукові доповіді колег, виступи її аспірантів, і це зрозуміло: Н.В. Гуйванюк не можна було сприймати поза заняттям улюбленою справою – дослідженням рідної мови. Учені й вихованці Ніни Василівни ґрунтували свої висновки на її працях, розвивали її ідеї. От, скажімо, докторантка Ніни Василівни Олена Кульбабська присвятила свою розвідку визначенню одиниць синтаксису – синтаксем у лінгвістичному трактуванні Н.В. Гуйванюк, її учні висвітлювали улюблену проблематику викладача – кореферентність, парадигматику, модальність і т. д. Це, без сумніву, було свято мовознавчої науки.

Одному з нас, а саме В.І. Кононкові, пощастило 1994 року бути опонентом докторської дисертації Н.В. Гуйванюк. Науковим консультантом цієї її праці був академік В.М. Русанівський, котрий і запропонував опонента – на той час представника Спеціалізованої

ради для захисту дисертацій при Інституті мовознавства імені О.О. Потебні. Н.В. Гуйванюк винесла на обговорення новаторську проблему – кореферентні формально-семантичні зв'язки в українському синтаксисі. Для доведення положень дисертації вчена залучила величезний за обсягом, глибоко проаналізований та осмислений мовний матеріал. Дисертаційна праця була визнана членами Спеціалізованої ради як така, що відкрила новий напрям в українському мовознавстві. Це був справжній триумф молодій дослідниці.

Основні здобутки теоретичної концепції Ніни Василівни знайшли відтворення у фундаментальній монографії “Формально-семантичні співвідношення в системі синтаксичних одиниць” [3]. У підґрунтя розроблених Н.В. Гуйванюк положень були покладені глибоко продумані спостереження над референтністю, функціональною еквівалентністю. Новою для мовознавчої науки була сама ідея розглядати співвіднесеність одиниць мови як номінативних знаків. Йшлося про такі компоненти тексту, які означають той самий позамовний об'єкт або ту саму ситуацію, але по-різному виражають їхнє значення. І що дуже важливо: у лінгвопрагматичному вимірі виявилася розвинута варіативність української літературної мови.

Ніна Василівна наполегливо продовжувала опановувати складну проблематику синтаксичного устрою української мови, але вона належала до тієї не такої вже численної когорти вчених, які не обмежують свої зацікавлення раз і назавжди обраним напрямом. Треба було ближче знати Ніну Василівну, щоб зрозуміти: у нашій науці її притягали всі грані – синтаксис і лексикологія,

семантика і словотвір, історія мови та її діалектне розшарування. Не можна не сказати й про таке: вона глибоко приймалася ідеями функціонування передовсім української мови, досконало володіла її нормами, кохалася в її багатстві, була неперевершеним оратором – пропагандистом державності рідної мови.

І лягали на бібліотечні полиці виконані нею – одноосібно та у співдружності з молодими дослідниками – праці, здавалося б, сторонні основним зацікавленням ученої, скажімо, розвідки щодо мовного вираження комічного чи іронії, присвійності, переповідності, інновацій, толерантності в спілкуванні і т. д. Усі підняті нею актуальні питання мовного розвитку були не випадковими в її креативній діяльності, різні аспекти мовного життя були для неї органічними, близькими, науково зваженими, всі притягали до себе, кликали відгукнутись на них.

Як людина, вихована на Буковині, вона була закохана в цей чудовий край, багато сил, енергії і знань віддавала дослідженню його культури, літератури, мовного середовища. Збирання місцевих діалектів, підготовка словників говірок стали для Ніни Василівни нагальною справою. А Буковина з особливостями мовлення її мешканців, що представляють різні національні спільноти, надавала широкі можливості для такого вивчення. Ніна Василівна була одним із найактивніших збирачів народного слова. Під її орудою було видано дослідження, що відтворювали багатогранне життя краю. Невипадково саме Ніні Василівні належить серія підручників з української мови для шкіл з мовами національних меншин. Тонкі спостереження Ніни Василівни над ідіостилем буковинських письменників, передовсім класиків – Ольги Кобилянської і Юрія Федьковича, засвідчували високий злет її філологічних здібностей і компетенцій.

Її життя – від вступу у вісімнадцятирічному віці й до завершення земного шляху – було наскрізно пов'язане з

Чернівецьким університетом, з його філологічною школою. Прикметна риса вдячної вихованки: вона завжди схилялася перед пам'яттю свого вчителя – професора Іларіона Іларіоновича Слинька. Його прізвище назване першим на одному з найґрунтовніших навчальних посібників з української мови – “Синтаксисі сучасної української мови: Проблемні питання” [4], до видання якого Н.В. Гуйванюк доклала чимало зусиль. Книжка на 670 сторінок, що побачила світ у рік смерті професора – 1994-го, була даниною глибокої вдячності відомому мовознавцеві.

І коли філологічна громадськість відзначала 95-ліття від дня народження І.І. Слинька, саме Ніна Василівна на його пошану написала присвячену його внеску в науку велику статтю “Проблеми синтаксису: традиції і сучасність”, яка відкрила черговий випуск “Наукового вісника” Чернівецького університету [2, 7–13]. Н.В. Гуйванюк не обмежилася викладом положень його синтаксичної теорії, вона відстежувала лінію від них і до сучасної проблематики, доповнюючи, розвиваючи його вчення.

Своїм великим учителем Ніна Василівна вважала Віталія Макаровича Русанівського, науковий авторитет якого високо шанувала, добрими взаєминами з яким завжди пишалася. Виступаючи на науковій конференції на пошану академіка “Життя – у слові”, Н.В. Гуйванюк про його внесок у мовознавчу науку зазначила: “Учений залишив нам у спадок свої наукові заповіді, як потрібно пізнавати мову, вивчаючи її структуру і зміст у діалектичній єдності” [1, 162]. Шанобливе ставлення до праць попередників і сучасних дослідників, постійні посилання на їхні розвідки вирізняють Ніну Василівну як ученого, для якого традиції мовознавства, передовсім українського, були непорушними й разом із тим такими, що надихали відкривати нові обрії нашої науки.

Ніна Василівна була незмінним натхненником та організатором числен-

них наукових конференцій, конгресів, зібрань учених. Багато сил і енергії потрібно було докласти, щоб підготувати велике наукове “дійство” – роботу V Міжнародного конгресу українців (Чернівці, 2003). Грубезний том “Мовознавство” за матеріалами доповідей, виголошених на конгресі, і випущений за її редакцією, вимагав титанічної праці: адже авторами були вчені з різних країн і звести найширшу проблематику їхніх виступів до одного знаменника було напрочуд складною працею. А мовознавчі конференції на базі кафедри Ніни Василівни взагалі були невід’ємним складником наукового життя України. Прикметно, що в них брали участь не тільки поважні вчені, а й численні аспіранти, пошукувачі, студенти-філологи. Надрукуватися в “Науковому віснику Чернівецького університету. Слов’янська філологія”, одним із наукових редакторів якого була Н.В. Гуйванюк, було почесним для кожного з нас.

Н.В. Гуйванюк вирізнялася винятковою доброзичливістю, коли йшлося про молодих учених, здобувачів наукових ступенів. Важко навіть перерахувати, у скількох пошукувачів Ніна Василівна була опонентом, тут вона була безвідмовною: читала багатосторінкові фоліанти дисертацій, писала відгуки, причому висловлювала навіть критичні зауваження м’яко, з підтримкою. Незмінний член Спеціалізованої ради при Прикарпатському університеті, завжди була активною учасницею самого процесу захисту дисертацій. Бути присутньою на засіданні, виступити в обговоренні, попередньо уважно прочитавши автореферат, а часом і саму дисертацію, було для неї непорушним правилом. Прикметно, що в її виступах на цих засіданнях визначалися перспективні лінії подальшого розвитку теми дослідження. Молоді науковці чекали на її виступи як на вирішальний “вердикт”, найглибшу оцінку.

Нас, її друзів і сподвижників, вражала та невгамовна енергія, завзяття, з

яким ця жінка бралася за будь-яку справу – чи то керівництво кафедрою, чи підготовка аспірантів, чи організація конференції. Дотримання слова, обов’язковість як риса інтелігента найвищого гатунку були органічно притаманні вдачі Ніни Василівни. Бувало, виступає вона опонентом дисертації в Києві, а в Івано-Франківську напередодні засідання Спеціалізованої ради, та ніхто не мав сумніву, що Ніна Василівна обов’язково приїде й до нас і встигне на потяг, щоб не запізнитися на захист у столиці.

Ніна Василівна любила товариські зустрічі, завжди була в оточенні своїх колег і учнів. Усміхнена, мила й привітна, вона, здавалося, не могла мати недобррозичливців. Дуже втішалася, коли на свій ювілей одержала почесне звання “Заслужений працівник освіти”. Це було справедливе визнання її багаторічної самовідданої праці на ниві виховання філологів-українознавців, які з повагою й любов’ю ставилися до свого мудрого, уважного до них Учителя.

Ми, друзі Ніни Василівни, добре знали членів її сім’ї: турботливого чоловіка – Олексія Кириловича Гуйванюка, її доньок, що наслідували прихильність матері до філології, усіх членів цієї дружньої родини. Її рідний брат, відомий мовознавець, доктор філологічних наук Олександр Царук, монографія якого “Українська мова серед інших слов’янських” (1998) здобула широкий відгос в Україні та за її межами, на жаль, рано пішов із життя, але його пам’ять свято зберігається в сім’ї Ніни Василівни.

1. *Гуйванюк Н. В.* Інваріантне значення синтаксем у світлі поглядів В. М. Русанівського про лексичну та граматичну семантику / Н. В. Гуйванюк // *Життя – у слові* : зб. наук. праць на пошану академіка Віталія Макаровича Русанівського. – К. : Вид. дім Дмитра Бураго, 2011. – С. 160–171.
2. *Гуйванюк Н. В.* Проблеми синтаксису: традиції і сучасність : (до 95-річчя від дня народження професора Іларіона Іларіоновича Слинька) / Ніна Гуйванюк // *Науковий віс-*

- ник Чернівецького університету : зб. наук. пр. Вип. 382–384 : Слов'янська філологія. – Чернівці : Рута, 2008. – С. 7–13.
3. *Гуйванюк Н. В.* Формально-семантичні співвідношення в системі синтаксичних одиниць / Н. В. Гуйванюк. – Чернівці : Рута, 1999. – 336 с.
4. *Слинько І. І.* Синтаксис сучасної української мови: проблемні питання : навч. посіб. / Слинько І. І., Гуйванюк Н. В., Кобилянська М. Ф. – К. : Вища школа, 1994. – 670 с.